

ratno: ona je uvrštena u taj naglasni tip, a trebalo bi biti *krāj*, *krāja*, *kràjevi*. Usputno se može reći da je u prijedlogu *kraj* suvišan naglasak *krāj* – *kraj* je nenaglašena riječ i na nju može prijeći akcent, npr. *krāj mene*, *krāj kućē*.

Razumije se, u ponekome slučaju loš naglasak može biti i tiskarska pogrješka, sigurno je to u primjeru *željèzar* umjesto *željèzār*, s genitivom *željèzàra*.

U rječniku Leksikografskoga zavoda i Školske knjige proveden je Babić-Finka-Mogušev pravopis, no kako je rječnik izašao nešto prije petoga izdanja toga pravopisa, urednik je u rječniku odabrao ona rješenja iz starijih izdanja toga pravopisa koja su u petome izdanju napuštena. Tako se pod natuknicom *htjeti* nalazi sastavljeno pisanje *neću*, a kod takozvanoga pokrivenoga *rje* nalazimo u rječniku *bezgrešnost*, *crepovi* (množina od *crijep*), *krèpkost*, *pogreška*, *sprečavati*, *strelica* umjesto oblika *bezgrješnost*, *crjepovi*, *krjepkost*, *pogrješka*, *sprječavati*, *strjelica*, i slično, što je bez sumnje u hrvatskoj tradiciji. Ipak ćemo naći *ogrjev* sa *rje*, no u toj riječi *rj* ima i Anić, a dopuštao ju je i novosadski pravopis. U svakom slučaju valja se nadati da ćemo u budućim izdanjima nalaziti “pokriveno *rje*” i sastavljeno *ne ću*.

Hrvatskoj tradiciji odgovaraju oblici *hrvati se*, *hrzati* i u rječniku se donose oni, a oblici s inicijalnim *r* upućuju se na njih (u Anića je blaga prednost obliku *rvati se* pred *hrvati se*, a oblika *hrzati* nema). Uopće se može reći da su glasovne pojedinsti dobro rješavane. U tome pogledu ovaj rječnik donosi značajnu novost. Slovni slijed *ije* kada predstavlja refleks staroga dugog jata tiska se tako da znak za dugosilazni i dugouzlazni naglasak kao i za nenaglašenu dužinu obuhvaća sva tri slova *i-j-e*. Time se čitatelju daje na znanje da tri slova pred-

stavljaju jedan dugi slog, jedan diftong, koji se može samo za stilske svrhe (npr. za metričke potrebe u pjesništvu) izgovarati i dvosložno. U slučajevima kada se ne radi o jatu i kada *i-j-e* zaista predstavlja slijed *i+j+e* s dva sloga (*nijedan*, *novijega*, *pijemo* i sl.), taj se pedagoški postupak bilježenja, naravno, ne primjenjuje.

I na koncu, da ne bi bilo previše pohvala, upozorit ću na dvije etničke i lingvističke pogrješke. Pod natuknicom *lužičkosrpski* donosi se primjer *lužičkosrpski jezik*, a poznato je ipak da postoje dva lužičkosrpska jezika, gornjolužički i donjolužički. A pod natuknicom *Kopti* kaže se da su oni potomci “hamitskih Egipćana”. Termini *Hamiti* i *hamitski* danas se više ne upotrebljavaju (ni u samome rječniku ih nema pod slovom *h* kao što se ispravno donose termini *Semiti* i *semitski*).

Nada Radovčić

JEZIKOSLOVNE PROSUDBE HRVATSKOGA KNJIŽEVNOJEZIČNOGA RAZVOJA

Težak, Stjepko, *Jezični prijelomi i mijene u hrvatskoj umjetnosti riječi*, Tipex, Zagreb, 2002., 395 str.

U ediciji *Hrvatski naš svagdašnji*, kao druga knjiga u izdanju nakladničke kuće Tipex iz Zagreba, u listopadu 2002. godine, izašla je knjiga poznatoga i priznatoga hrvatskoga jezikoslovca i lingvometodičara prof. dr. Stjepka Težaka, pod naslovom *Jezični prijelomi i mijene u hrvatskoj umjetnosti riječi*. Djelo je to koje će opsežnošću sadržaja te načinom obrade i znanstvenim pristupom raznolikoj tematici, nesumnjivo predstavljati okosnicu hrvatske jeziko-

slovnice kroatistike, osobito kad je riječ o analizama književnih tekstova u hrvatskoj umjetnosti riječi.

Knjiga je podijeljena u tri cjeline (autor ih naziva krugovima), poredane prema vremenskome slijedu: prvi krug pokriva dopreporodno razdoblje, drugi krug većinom razmatra problematiku tijekom razdoblja standardizacije hrvatskoga jezika, a treći krug ponajprije obuhvaća prosudbe o suvremenoj dijalektalnoj književnosti. Riječ je o knjizi – zbirci, skupu pojedinačnih radova i rasprava nastalih u različito vrijeme i u različitim prigodama. No, ta činjenica ne umanjuje joj vrijednost. Dapače! Sadržaj je sustavno strukturiran, koncepcijski povezan i metodološki oblikovan. Svaka rasprava slijedi zajedničku, prepoznatljivu nit autorova znanstvenoga izričaja, odnosa i stava prema materinskome nam hrvatskome jeziku i književnosti tijekom zadnjih četiriju stoljeća njegove zbiljnosti.

U istraživanju povijesti hrvatskoga jezika i njegovih narječja (posebice kajkavsko-čakavskoga narječja koje se nalazi u temeljima ozaljskoga jezično-književnoga kruga), dr. Težaku pripada nezaobilazno mjesto. Potvrđuje to stručnost, argumentiranost i znanstveni obzor svih devet rasprava u devedesetak stranica prvoga dijela knjige. Autor analizira i prosuđuje tronarječjem obilježenu jezičnu problematiku dopreporodnoga vremena, a jezične prijelome i mijene o kojima piše argumentirano potkrepljuje raščlambama književnoumjetničkih tekstova Frana Krste Frankopana, obradama primjerenih leksičkih jedinica iz leksikografskoga rada Ivana Belostenca, Franje Sušnika i Andrije Jambrešića, te prosudbama leksičke i prozodijske razine tekstualnih predložaka Jurja Križanića.

U drugome i najopsežnijemu dijelu knjige dr. Težak tematizira pitanja jezične standardizacije, završavajući svoja pro-

mišljanja povijesnih zbivanja zaključcima o “korisnim” i “štetnim” jezičnim utjecajima na hrvatsku umjetnost riječi toga vremena. Istraživanja jezičnih prijeloma i mijena snažno zaokupljaju autorovu pozornost u presudnome razdoblju za razvoj i oblikovanje hrvatskoga jezika tijekom 19. stoljeća i prijelaza u 20. stoljeće. Uspoređujući rukopisna i tiskana izdanja pojedinih književnih djela (E. Kumičića, A. Kovačića, J. Leskovara), te lingvostilistički raščlanjujući jezik pojedinih hrvatskih pisaca (J. Leskovara, J. Truhelke, I. B. Mažuranić, F. Horvata Kiša, M. Krleža, T. Ujevića), autor ostvaruje korelaciju s gramatičko-pravopisnim modelom toga vremena, osobito u odnosu na tada prevladavajući jezični izričaj hrvatskih vukovaca. Svoje zaključke ne temelji na dojmu, već na objektivnom i znanstveno utemeljenom istraživačkom postupku, s nizom provjerenih podataka i činjenica nastalih kao rezultat tekstoloških analiza. Riječ je o razdoblju, kako sam Težak ističe, “kolebanja, nedoumica, nesnalazjenja i suprotstavljanja” koje se neminovno odrazilo i na današnje jezikoslovno i književnoumjetničko djelovanje. Upravo stoga, svih trinaest rasprava ove cjeline mogu biti zanimljive i širem čitateljskom krugu.

Treća je cjelina nešto manjega opsega, ali ne manje zanimljiva i značajna. Osnovno joj je polazište usmjereno na dijalektalnu problematiku unutar zavičajne riječi (ponajprije kajkavskoga idioma), ali i u odnosu na književni standardni hrvatski jezik. Od osam radova skupljenih u ovojme dijelu knjige, četiri tematiziraju dijalekt u djelima pisaca novije hrvatske književnosti (S. Kolara, D. Domjanića, I. G. Kovačića, P. Budaka), dok se ostale rasprave bave mjestom dijalekta u suvremenim sredstvima priopćavanja (radio, televizija, film). Završavajući ovaj svojevrsni

povijesni pregled razvoja hrvatskoga jezika i kulture, autor na kraju knjige ukratko navodi bilješke o prvim objavama svih tekstova, te kazalo prezimena koja se u njima spominju.

Iako je sadržaj knjige podijeljen u tri poglavlja, riječ je o vrlo homogenoj cjelini, definiranoj jezičnom tematikom u kojoj je 'književnosna riječ bila najodlučniji čimbenik u stvaranju zajedničkoga hrvatskoga jezika' (str. 5) i prepoznatljivim autorovim istraživačkim postupkom. Hrvatskim jezikom sustavno se u knjizi nazivaju svi hrvatski organski idiomi, hrvatski standardni jezik, ali i hrvatski supstandardni idiomi kojima su se u prošlosti služili ili se danas služe Hrvati, bez obzira na često negativne jezične utjecaje i izvanjezične struje koje su u prijelomnim razdobljima složenim učinile razvoj hrvatskoga jezika i njegove književnoumjetničke riječi. Trebalo je truda i vremena da se neslaganja oko bitka i naziva jezika razriješe, da se tvrdnje oprimjere, da se moguće dvojbe dokinu. Mnogi su hrvatski jezikoslovci tijekom stoljeća uspješno ustrajavali u toj zadaći branitelja opstojnosti hrvatskoga jezika. Prof. dr. Stjepko Težak jedan je od njih. Potvrđuje to i knjigom *Jezični prijelomi i mijene u hrvatskoj umjetnosti riječi*. Valja je, stoga, preporučiti ne samo jezičnim znalcima i studentima hrvatskoga jezika i književnosti, nego svima kojima hrvatska jezikoslovna i književnoumjetnička problematika nije strana.

Dunja Pavličević-Franić

APOLOGIJA UREDNIČKOGA RADA

Stjepan Babić, *Hrvatska jezikoslovna prenja*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2001., 323 str.

K oncem prošle godine u izdanju Nakladnoga zavoda Globus izašla je knjiga *Hrvatska jezikoslovna prenja* akademika Stjepana Babića, glavnoga i odgovornog urednika Jezika.

Knjige glavnoga urednika u Jeziku se dosad uglavnom nisu prikazivale, a kako je S. Babić glavnim urednikom više od tri desetljeća, desetak je njegovih jezikoslovnih knjiga u Jeziku ostalo nezabilježeno.

Kako sâm naslov govori, *Hrvatska jezikoslovna prenja* polemičko su jezično štivo (*prenje* je stara riječ za prepiranje). U knjizi su sabrani članci koje je autor napisao polemizirajući s kolegama. Riječ je o poznatim imenima suvremenoga hrvatskog jezikoslovlja i njemu bliskih struka: Mati Šimundiću, Smiljani Rendić, Ivi Pranj-koviću, Marku Samardžiji, Snježani Kor-dić i Marijanu Krmpotiću. Autor uvodno predstavlja svakoga od svojih supolemičara, vrlo otvoreno i s neskrivenim čuvstvima, te takav pristup čini ovu knjigu svojevrsnom mješavinom dnevnčkih zapisa i lingvistike. Takvo isprepletanje može se lingvistima učiniti neznanstvenim, no unatoč tomu *Prenja* će pružiti obilje građe svima zainteresiranima za hrvatsku jezičnu problematiku, ponuditi mnoge odgovore, ili barem razbistriti pitanja.

U ovome će prikazu riječ biti o jednoj od polemika, i to o onoj kojom knjiga počinje: o uređivanju časopisa Jezik, osobito o njegovu naslovu te udjelu glavnoga urednika u broju objavljenih članaka. S obzirom da se ista pitanja postavljaju i danas – primjerice, na sastanku čitatelja, suradnika i urednika Jezika, koje je uredništvo organiziralo 11. ožujka o. g., po-